



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

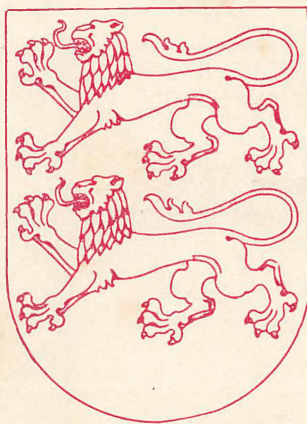
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT



Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

Museumsinspektør Jørgen Paulsen:

Nogle Augustenborg Minder.

ESBJERG BANK

Aktieselskab

Kongensgade 70

Esbjerg

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

Spare- og Laanekassen for Fro og Kalvslund Herrede.

Kontortid 9—12 & 2—5

RØDDING

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

SPAREKASSEN

FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 9 - Kontortid 9-12^{1/2} og 14-16

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Holsted Spare- & Laanekasse

Kontortid: Holsted By 10—12 Fm. og 2—5,30 Eft.

Holsted St. daglig 10—12, Torsdag undtagen.

Føvling hver Torsdag Fm. 10—12.

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101

Kontortid: 10—1 og 2^{1/2}—5^{1/2}.

Graasten Bank ^A/_S

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1^{1/2} Million

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

Horsens Landbobank ^A/_S

Kontortid 9^{1/2}—2 og 4—5

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Reservet

„B“.

Banken for Vejen og Omegn

Aktieselskab

VEJEN.

Sønderjysk Teglintustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Graasten
Teglværk

GRAASTEN

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

D. I. S.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol.
Antager Frøavlere

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

A/S **ALFRED BENZON**

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Ja - men
Jrmas Kaffe
Erstatning
smager bedst

Gerl Schepler, Kbhvn. Etbl. 1009.

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Drenge*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.
Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

Charlottenlund Travbane

Løbedage i September den: 2. og 6.

Totalisator — Musik — Restauration

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

MOGENSEN OG DESSAUS VÆVERIER

AKTIESELSKAB

ODENSE

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesensvej 20

Tlf. C. 5036

Køb dansk Arbejde!

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvådte og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.



„DANA“ = Redskaber

Høstleer, Spader, Grebe og Forke,
Roehakker, Haveredskaber

„DANA“-Redskaber forener Letthed
med Styrke og leveres *under Garanti*

A/s Brdr. Brineker

Grejsdal Hammerværk pr. Vejle
Grundlagt 1867

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30.
Marts med Lederuddannelse i Gymna-
stik, Svømning, Idræt, Boldspil og Rid-
ning. Skoleplan med Oplysninger -
ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp
fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole, Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 — do. Novbr.-Juli
8 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispetovr - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Graasten Husholdningsskole m. Barneplejeafdeling

5 Mdrs. Husholdningskursus
begynder 4. Maj og 4. Novbr.
Plan sendes.

Olga Reppien og Ebba Drewes.

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker Akts.

Fredericia

Aktieselskabet

Vesterbro Trælsthhandel

AARHUS

Dyekjær & Christensen

Fiskeeksport

NOGLE AUGUSTENBORG MINDER

AF MUSEUMSINSPEKTØR JØRGEN PAULSEN, FREDERIKSBORG

NAVNET AUGUSTENBORG fremkalder hos de fleste Danske bitre Minder. Da Hertug Christian August ved Treaarskrigens Udbrud rejste til Berlin for at paakalde Preussens Hjælp mod Danmark, og Prinsen af Nør stillede sig i Spidsen for Garnisonen i Rendsborg mod sin Konge og øverste Krigsherre, brød de alle Brøerne af bag sig. Saa meget mere som Begivenhederne i 1848 smedede hele det danske Folk sammen til en Enhed, saa meget mere enig og haard blev Bedømmelsen af Augustenborgernes Optræden. Et Væld af Skrifter, der lagde an paa det agitatorisk virkningsfulde, spredtes ud i vide Kredse og hamrede Forrædernavnet fast til de to Brødre. Man behøver blot at læse nogle af Titlerne! Hvor Skrifterne ikke naaede hen, gjorde satiriske Billeder den samme Virkning. De var om muligt endnu mere aabenhjertige. Paa et Billedblad ser man Hertugen og Prinsen anbragt under hver sin Galge, parat til at klynges op. Nedenunder staar med fede Typer »Landsforræderne«, og derunder henholdsvis: »Han støbte Kuglerne«, og »Han skød dem ud«. Et andet Blad med Hertugens Portræt har Underskriften »Hans Durchlaughtighed Christian Carl Friedrich August, Hertug af Augustenborg. Højsammes Valgsprog: Jeg skal nok naa den, sagde Drengen, han sprang i Vandet efter Maanen«. Mange af disse øjeblikbetonede Skrifter og Billeder taler ikke særlig fordelagtigt om Datidens politiske Kultur. Men den ene Part var ikke bedre end den anden. Der blev svaret med nøjagtig det samme Krudt. Det var jo i den politiske Debats allerførste Barndom.

* * *

Naar man nu vandrer om ved det skønne Augustenborg og det idylliske Graasten Slot, er det ligesom, at noget af det bitre er gaaet af Minderne. Og har man hjemme paa selve Egnen, er det egentlig mere vemodige Tanker end Bitterhed, der kommer op i Sindet. Saa godt som hele den lokale Befolkning omkring Slottene stod jo gennem Stormene fast ved deres danske Standpunkt og forblev tro mod Landets Konge. Paa det Punkt lykkedes det ikke Augustenborgerne at skabe nogen Uklarhed. Men de selv og deres Familie fik en tragisk Skæbne. I Kraft af hele deres Stilling havde de haft alle Muligheder

for at komme til at arve den danske Kongetrone. Men disse Muligheder blev forspildt i 1848, og selv efter Krigen 1864 var Augustenborgerne fjernt fra det begrænsede Maal, de havde sat sig og kæmpet for, nemlig Fyrsteværdigheden over et udelt Slesvigholsten. Bismarcks »store Politik« tromlede hen over alle smaa Hensyn. Tilbage sad Hertugen med sin Familie paa Slottet Primkenau i Schlesien, bittert skuffet i alle sine Forhaabninger. Hans Sønnedatter Augusta Viktorias Bryllup 1880 med den senere Kejser Wilhelm II kastede vel nok igen nogen Glans over Familiens Navn, men det deraf følgende Forlig med Preussen og Tilbagegivelsen af Slottene Sønderborg og Augustenborg (Graasten var allerede 1865 igen kommet i Familiens Besiddelse), som Hertug Christian August havde givet Afkald paa i 1852, kunde ikke ændre noget i den Kendsgerning, at Augustenborgerne forblev fremmede i deres egen Hjemegn. Den sidste Hertug, Ernst Günther, døde barnløs 1921, endnu mens Forhandlingerne efter Genforeningen om den danske Stats Overtagelse af de augustenburgske Besiddelser stod paa; hans Farbroders ugifte Søn, Albert, som var den sidste Ætling, døde 1929.

Tiden efter Verdenskrigen 1914-18 blev, som bekendt, en meget vanskelig Periode for Godsejerstanden i de fleste europæiske Lande. Særlig haardt gik det ud over mange af de tyske Smaafyrster, som sad tilbage paa deres Stamgodser med næsten tomme Hænder. For at bøde paa den allerværste Nød maatte de efterhaanden sælge, stykkevis eller samlet, hvad de ejede af Værdigenstande, — ofte Ting af betydelig kulturhistorisk og kunsthistorisk Værdi. Augustenborgernes Ejendele gik heller ikke fri. Men heldigvis lykkedes det ved rettidig Indgriben og nøje Agtpaagivenhed fra dansk Side at redde en væsentlig Del af de Familiebilleder og Genstande, som har særlig Tilknytning til vort Land, fra at blive spredt til Alverdens Lande. Disse Ting findes nu i Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg. Og det er om nogle af dem, jeg vil berette lidt ved denne Lejlighed.

* * *

Naar man samler dette Materiale for sig, slaar det en straks, hvor forskelligt det belyser Augustenborgerne, sammenlignet med de ovennævnte Skrifter og Billedblade. I dem var Hovedvægten ganske naturligt lagt paa en Fremstilling af deres offentlige Virksomhed og politiske Stræben. Her bliver vi stillet Ansigt til Ansigt med Familiens mere indadvendte Liv og ligesom draget ind i hele dens Milieu. Disse ofte meget personligt prægede Fremstillinger og Ejendele giver et helt sympatisk Billede af Livet ved det augustenburgske Hof, et Billede, som er uden Præg af den skarpe nationale Konflikt. Netop derfor er det vel berettiget at fremdrage dem. Billeder og Genstande kan jo ofte paa en

ejendommelig Maade belyse og levendegøre tidligere Tidens Mennesker og Forhold for den, der forstaaer at iagttage, hvad saadanne Ting har at berette og derved supplere de skrevne Beretninger.

* * *

Imellem de store Erhvervelser af augustenburgske Ting, som omkring 1930 kom til Frederiksborg Museet, var bl. a. en Mængde *Portrætter*. Gennem dem præsenteres vi for saagodt som alle Hertugfamiliens Medlemmer, fra Begyndelsen til Enden. Slægtens Stamfader, Hertug Hans den Yngre, bister at se til med det store udstaaende Overskæg, indleder Billedrækken. Han har ganske naturligt haft en vigtig Plads i den augustenburgske Tradition, for i ham havde jo Kravet om Retten til at arve Hertugdømmerne, naar den danske Kongestammes Mandslinie uddøde, sit egentlige Udgangspunkt. Selvfølgelig er der ogsaa Malerier af selve Augustenburgliniens egentlige Grundlægger, Hertug Ernst Günther, og af hans Hustru Hertuginde Auguste, født Prinsesse af Glyksborg, efter hvem det første Augustenburg Slot, der i hans Tid opførtes paa Landsbyen Stavnsbøls Jorder, fik sit Navn. Ernst Günther havde knyttet sig nær til det danske Kongehus, og baade han og Hustruen var som Kong Frederik III's og Dronning Sophie Amalies personlige Venner hyppige og velsete Gæster ved Hoffet. Portrætrækken fortsættes med Hertugerne igennem hele det attende Aarhundrede, hvor denne Tradition bevaredes: Frederik Wilhelm, Christian August og Frederik Christian I samt deres Hustruer og Børn. De fleste af Mændene ses afbildede med den højeste danske Ordens Tegn, enten selve Elefanten i Kæde omkring Halsen eller det blaa Skulderbaand. Det er et ydre Vidnesbyrd om deres Tilknytning til Kongen og Riget. De figurerer som høje Officerer i den danske Hær, oftest med Generalsrang. Fra Slutningen af det 18. Aarhundrede og igennem første Halvdel af det 19. bliver dette overleverede Portrætstof endnu rigere og omfatter som Regel adskillige Billeder af hvert af Hertugfamiliens Medlemmer.

Imellem Portræterne var ogsaa en hel Del udmærkede Kongebilleder, som bekræfter Augustenburgernes nære Forbindelse med Kongehuset. Saaledes bl. a. Malerier af Christian V, Frederik V og Dronning Juliane Marie, og ikke at forglemme den elegante Hofmaler C. G. Pilos pragtfulde, monumentale Portræt af Christian VII som Dreng. Et Par fremragende Billeder, maale af den berømte franske Hofmaler H. Rigaud, forestiller Christian V.s Sønner med Sophie Amalie Moth, Christian og Ulrik Christian Gyldenløve. Den første var Fader til en augustenburgsk Hertuginde, og Billederne er et Udtryk for den tidligt knyttede Forbindelse mellem Familien paa Augustenburg og Danne-
skiold-Samsø-Slægten paa Gisselfeld, hvis Stamfader Christian Gyldenløve var.

Foruden Malerierne maa lige nævnes den store Samling *Møbler og kunstindustrielle Genstande*, der ved samme Lejlighed kom til Frederiksborg Museet. Deriblandt en enestaaende Sølvsamling, hvoraf en hel Del Stykker viste sig at være udført af dygtige Guld- og Sølvsmede i Sønderborg og Aabenraa (se: »Sønderjydske Aarbøger« 1940, II Halvbind). Det fine, forgyldte Sølv-Toiletgarniture, som Frederik VI's Søster Prinsesse Louise Augusta bragte med sig til Augustenborg ved sit Bryllup 1786 med Hertug Frederik Christian II, bør heller ikke lades uomtalt.

* * *

Men vi vil nu her samle os om et Par Minder, der belyser lidt af Livet ved det augustenborgske Hof i den Tid, da den bitre Konflikt ulmede.

Det første er en *Stambog*. Den har tilhørt Prins Christian August, den senere saakaldte »Oprørshertug«. Bogen bestaar af løse Blade i et rødt Safiansbind med en Mæanderbort og Prinsens Navnebogstaver i Guld. Hertug Frederik Christians Søster og nære aandsbeslægtede, den brystsvage, stærkt intellektuelt indstillede Prinsesse Louise har Juleaften 1812 foræret den til sin fjortenaarige Nevø som Julegave. Mens hele Familien har siddet omkring Bordet med Gaverne, har Tanten nok vist den unge Prins det lange, trykte Dedikationsdigt (paa Tysk) paa det første Blad, som er underskrevet med hendes egen Haand. Christian August har naturligvis været opsat paa straks at faa noget skrevet i Bogen, og som det sig hør og bør, har han bedt sin Fader om at skrive først. Hertugen har denne Aften været mere forekommende end til daglig, da han virkede noget mut og tavs, ogsaa overfor sine Nærmeste. Han havde været ude for mange bitre Skuffelser. Da han 1786 holdt Bryllup med Kronprins Frederiks Søster, Prinsesse Louise Augusta, havde der aabnet sig glimrende Udsigter for ham. Selve Ægteskabet var jo kommet i Stand for at sikre Rigets Udelelighed, ifald Kongestammens Mandslinie skulde uddø, og det var der paa dette Tidspunkt store Udsigter til. Han blev straks optaget i Gehejmestatsraadet og fik Del i Statens Styrelse. Men det kom til at gaa helt anderledes. Arveudsigterne var allerede samme Aar som Brylluppet blevet forringede ved Prins Christian Frederiks (den senere Christian VIII's) Fødsel, og en dyb Modsætning mellem Kronprinsen og hans hertugelige Svoger endte efter flere Kriser med et aabent Brud i 1810. Herefter havde Hertugen trukket sig tilbage fra København til sine Godser paa Als og Sundeved. Hans meste Tid paa Augustenborg var nu optaget af Studier vedrørende Familiens Arverettigheder,

1. Hertug Frederik
Christian den Yngre
(1765-1814).
Malet af A. Graff 1791.
(Gl. Estrup).



det Spørgsmaal, der havde ført til Konflikten med Frederik VI. I sine sidste Leveaar før 1814 nedskrev han en Memoire, som han paalagde sine to Sønner, hvis Opdragelse han iøvrigt tog sig meget af, at agte nøje paa efter hans Død.

Hertugens Stambogsblad indledes med det latinske Citat: »*Conscia mens recti, famæ mendacia ridet*« (oversat: Naar man er sig bevidst at have gjort det rigtige, kan man smile ad løgnagtige Rygter), hvorefter følger paa Tysk det gode Raad, der i Oversættelse lyder: »*Lev for Sandhed og Ret, min Søn, det er det eneste for et Menneske værdige*«.

Efter Faderens har det selvfølgelig været Moderens Tur til at skrive. »Hendes kongelige Højhed«, Hertuginde Louise Augusta repræsenterede det mere bevidst danske Standpunkt i Familien. Hertugen var nærmest kosmopolitisk orienteret. Sin Uddannelse havde han mestendels faaet i Tyskland, hvis Aandsliv i det hele taget tiltrak ham, og i hans politiske Syn havde den franske Revolution efterladt dybe Spor. Virksomheden og Opholdet i København havde ikke kunnet ændre noget væsentligt i denne hans Indstilling, — de højeste Kredse var ogsaa der stærkt tysk betonede. Heller ikke Samlivet med den danske Prinsesse formaaede at paavirke den noget pedantiske og stuelærde Mand. Ægteskabet kunde ikke kaldes for lykkeligt. Louise Augustas Sympatier var udpræget paa Broderens Side, ikke paa Ægtemandens, hvad der selvfølgelig maatte foraarsage Vanskeligheder.

Moderens Blad i Stambogen er naturligvis skrevet paa Dansk:

*»O Yngling! Du i Fred drag hen,
Vær Dydens, Guds og Brødres Ven!
Dæmp vilde Lidenskabers Hede,
Da selv Du eier, hvad du søger — Glæde.*

dette ønskes Dig inderligt af Din Dig troe elskende Moder Louise Augusta«.

Foruden Prins Christian August var der i Ægteskabet endnu to Børn, nemlig en ældre Søster, Prinsesse Caroline Amalie, der senere blev Christian VIII's Dronning, og en yngre Broder, Prins Frederik (af Nør). Den sidste har øjensynlig været for lille til paa en saa spændende og optaget Aften at kunne samle sig om at skrive i Broderens Stambog. Han har haft nok at passe i sit eget. Men den sekstenaarige Søster har givet sit Bidrag, skrevet med sirlig og sikker Haand:

*»Wir bemerken die Zeit nur aus ihrem Verluste, Weisheit ist es ihr Daseyn durch rühmliche Thaten zu bezeichnen. Wenn Du den Wunsch Deiner treuen Schwester erfüllen willst, geliebter Christian, so gedenke ihrer bei der Durchlesung jener Zeilen.
Caroline.«*

At hun bruger det tyske Sprog bør ikke vække Forundring. Det var almindeligt, særligt som Skriftsprog, ogsaa langt ind i højere danske Kredse paa det Tidspunkt.

I den snævre Familierekreds har denne Aften desuden Prinsernes Opdrager og Huslærer siden 1808, den teologiske Professor Peter Krog Meyer været til Stede. Han blev som bekendt i 1819 den første Biskop over Als og Ærø, og af hans Sønner blev en senere Præst i Ulkebøl, en anden Diakon i Sottrup. Hans Stambogsblad er det sidste, der er



2. Hertuginde Louise Augusta (1771-1843),
født Prinsesse af Danmark. Ægtede 1786 Frederik Christian af Augustenborg.
Malet af Jens Juel 1787 (Frederiksborg). *)

skrevet selve Juleaften. Det indledes med et Citat af Seneca: »*Militandum nobis est et quidem genere militiae, quo nunquam quies, nunquam otium datur. Debellandæ sunt voluptates, quæ sæva quoque ingenia ad se rapuerunt*«. (Vi bør kæmpe og det en Kamp, i hvilken

*) Klicheerne til Billederne 2, 3, 5, 6, 7, 8 og 12 er velvilligst udlaant fra Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.

der aldrig gives Hvile, aldrig Ro. Vi bør bekæmpe vore slette Lyster, som har revet endog strenge Naturer til sig), og derefter følger paa Dansk:

*»Her gives en Kamp uden Skjold, uden Sværd,
En Strid uden Blod eller Vunde,
Men Sejeren deri har et højere Værd,
End Alt, hvad Erobrere vunde.
Thi mægtig er Fjenden, der æsker til Strid,
Skønt Borge han har ej, ej Stæder.
Til Hvile han levner ej ringeste Tid.
Tit Kæmpen er egen Forræder.
Men salig hver Kæmpe, som Sejeren vandt,
Med Sejer han Freden har vundet!
Den Krands, ham de hyldende Hjerter bandt,
End ingen Erobrer har fundet.*

Denne Tanke og et Sprog, hvori den er fremsat, holde Dem, elskede Prinds! de for mig lykkelige Timer i Erindring, som vi have tilbragt sammen.

K. Meyer«.

Det næste Blad er skrevet Nytaarsaften samme Aar af Hertuginde Hofdame, Frederikke Urne. Hun bruger det gamle og evigt unge Stamboogsvers, som alle kender:

*»Ingenstæds er Roserne saa røde
og ingenstæds er Tornene saa smaae
og ingenstæds er Dunene saa bløde
End de vor Barndoms Uskyld hvile paa.«*

Men herefter er Bogen blevet lagt hen, for kun med Aars Mellemrum at blive taget frem, naar en eller anden kær Gæst besøgte Augustenborg.

* * *

Først 1817 bliver den igen sat i regelmæssigt Omløb. Det sker vel i Anledning af, at Christian August staar foran sin store Udenlandsrejse, der kom til at vare helt til 1820. I de mellemliggende Aar var Faderen, Frederik Christian, afgaaet ved Døden (1814), og den unge Prins saaledes blevet Hertug i en meget ung Alder. Hans Søster, Caroline Amalie, havde 1815 holdt Bryllup paa Augustenborg med Prins Christian Frederik. Forbindelsen med Kongehuset var derved igen blevet fastere etableret. Frederik VI havde bl. a. aflagt Besøg paa Augustenborg paa Hjemrejsen fra Wienerkongressen.



3. Prinsesse Caroline Amalie (1796-1881),
Datter af Hertug Frederik Christian og Hertuginde Louise Augusta.
Ægtede 1815 Prins Christian Frederik (senere Kong Christian VIII).
Malet af F. C. Gröger 1816. (Frederiksborg.)

Familien opholdt sig nu atter af og til i København. Det var under et af disse Ophold, at den unge Hertug blev forelsket i Comtesse Louise Sophie Danneskiold-Samsøe. Han fik dog ikke Lov til for Moderen at binde sig i en saa ung Alder. Det var i Forvejen bestemt, at han og Broderen skulde paa en lang Studierejse til Udlandet, den vilde da samtidig blive en god Prøvetid for Kærlighedsforholdet. Det er ogsaa i Hovedstaden, i Marts 1817, at Stambogen fortsættes med en Række Bidrag af Medlemmer af den udkaarnes Familie. Vi tager kun et af dem frem

her, nemlig hendes Faders. Det er nu først og fremmest Tanken om og Afskeden før den lange Rejse, der bestemmer Indholdet af de følgende Blade:

»Skyldfrihed og Sundhed, disse Livets højeste Goder, det være sliq for Fyrsten eller for Bonden, — er De, naadigste Hertug, i Besiddelse af nu De forlader Danmark, — Forsynet vil sikkert lade Dem bringe begge disse Goder uforandrede hjem med.

Gid den Lykke engang maatte blive mig til Deel, samlet med Dem i Augustenborgs — saa saare interessante — Have glad og tilfreds at kunne opsøge det Træe, jeg i forrige Sommer mærkede!

Skænk, naadigste Hertug, undertiden en venskabelig Tanke, til den der oprigtig er Deres hengivne

C. C. S. Danneskiold-Samsøe.«

Under samme Dato har Baron Fritz Holsten skrevet et meget langt og bemærkelsesværdigt, selvgjort Vers med et Motto af Oehlenschläger som Overskrift:

*»Normannen ej sit Norden svigter
Fordi han strejfer udenlands«.*

Det lyder:

*»Til anden Munterhed og andre Glæder,
End dem, vi her tilsammen stunddom nød,
Blandt andre Mennesker til andre Stæder
En mægtig Lyst dig at henvandre bød.
Thi selv i fremmed Land har Glæden hjemme,
Dens friske Roser aande Liv og Lyst,
Den unge lyder fro dens muntre Stemme
Som Balsam quæger den det aabne Bryst.
I tusinde Gestalter den sig slynger
I en mangfoldig broget Farveglans,
Den som en kjerlig Fugl saa liflig synger
Og vinker med sin dufterige Krands.
Dog det er ej blot Glædens Krands, som kalder
Den unge Fyrstesøn mod Syden hen,
Han vist nok ynder Maskeradeballer,
Men han er og de fromme Musers Ven;
Thi mod Italien hans Aand hensvæver,
Der smuldre Romas Heltes stolte Been,
Hvor for Canovas Kunstnermejsel hæver
Sig Engleskikkelser af haarde Steen,
Hvor Raphaels Helgener og Magdalener*

Sødt pranger med al Farvetryllerie,
 Hvor Kunsten og Naturen sig forener
 Fortroeligt i en venlig Harmonie.
 Hvor Herlighedens Himmel aaben smiler
 Og toner højt i from og hellig Sang,
 Hvor blandt Jasminer og Myrther sødt man hviler,
 Mens gjennem Luften bæver Cithrens Klang.
 O Held den unge Fyrstesøn, som iler
 Didhen, hvor jeg saa gerne vilde gaae,
 Hver Glæde dobbelt herlig til ham smiler,
 Thi alles Arme aaben for ham staae,
 Og sødt omsvæve ham de Danske Minder,
 Paa fremmed Kyst hans elskte Fødeland,
 Det danske Blod dybt i hans Aarer rinder,
 Af Danske Sæd udsprang den Danske Mand«.

* * *

Paa Hjemrejsen fra København gør Hertugen nogle Dages Ophold hos Søsteren paa Odense Slot, hvor Prins Christian Frederik paa det Tidspunkt residerede som Guvernør over Fyen. Ved denne Lejlighed har Prinsen skrevet sit Blad, der kort og godt lyder:

»I Modgang som i Modgang stol paa din Ven og Svoger.
 Christian Frederik.«

Og hans Broder, Prins Ferdinand, giver her ogsaa sit Bidrag:

»Jeg haaber, du stedse vil erindre mig med Venskab og ved din Tilbagekomst fra Udlandet have samme Godhed for mig som hidindtil.

Din hengivne Ven Ferdinand.«

* * *

Atter hjemme paa Augustenborg træffes nu de sidste Rejseforberedelser. Statsminister Frederik Julius Kaas og Svogerens Kabinetsekretær, J. G. Adler, opholder sig i de Dage som Gæster paa Graasten Slot, hvor de faar Lejlighed til i Stambogen hver for sig at ønske Hertugen en god Rejse:

»Rejs lykkelig, gode Prins Christian, og nyd med skyldfrie Glæde de mange Livets Behageligheder, der vil møde Dem. Naar da engang Deres Blik vender tilbage til Deres Hjem, da vil Deres Tanke dvæle et Øjeblik ved Erindringen om de mange Glæder vi nød sammen paa det kjære Augustenborg, og da beder jeg Dem, med Velvillie og Venskab at ville mindes
 Deres Durchlauchtigheds hengivne Kaas.«

*»Naar under Sydens skyfri Himmel
i vidt berømte Stæders Vrimmel
dog stundom i vemodigt Savn
Du griber fjerne Venners Minder
og smiler ved hver Dansk, Du finder,
Smil da velvilligst ved mit Navn!
Med ærefrygtsfuld Hengivenhed*

J. G. Adler.«

* * *

Derefter drager Hertugen afsted sammen med sin Broder. Stambogen benyttes flittigt, saa vi er i Stand til ved dens Hjælp at følge hele Rejseruten. Det meste af 1818 tilbringes i Genève. I November gaar saa Turen videre til Italien, over Milano, Florenz til Neapel og Rom. Af de berømte Danske, der paa det Tidspunkt opholdt sig i den evige Stad, har flere skrevet Blade i Stambogen.

Først den danske Gesandt, Baron Schubart, der mødte Prinserne allerede i Florenz og blev deres fornøjelige Fører paa Vandringer og Udflugter.

»Til Erindring af den, der aldrig, aldrig vil glemme den ædle danske Hertug Christian Carl Frederik af Holsten-Augustenburg« lyder hans Vers:

*»Vort Liv er kun en stakket Rejse
paa denne underlige Jord,
hvor nogle krybe, andre knejse,
men hvor ny stadig Lykke boer,
Den eene ler, den anden græder
og oftest drømme de,
Skøndt den, som drømmer kun om Glæder
er nok den viseste.*

*O Fyrste, unge gode Fyrste,
gid ej blot Drømme glæde dig!
Din ædle Siel, som efter Dyd og Hæder tørste
kan aldrig ændre sig;
i Vennekreds og ej i Bøger
den finde vil Lyksalighed
som hvert ophøjet Hjerte søger
i Dyd og Kierlighed.«*

Selvfølgelig mødtes Heiskaberne ogsaa med Billedhuggeren Thorvaldsen. Det var paa den Tid, da han var forelsket i Miss Mackenzie, en Skotlænderinde, som under Sygdom havde plejet Kunstneren. Ved en Sammenkomst i Frascati sidst i Marts 1819 deklarerede Hertugen For-

her. Det anførte viser ogsaa tilstrækkeligt klart, at Hertugen i sine unge Dage ikke stod fremmed for Tilknytning til baade det danske Kongehus og en Række danske Personer, der øjensynlig betragtede ham som deres Landsmand.

Ved Hjemkomsten fra Udenlandsrejsen blev hans danske Forbindelser yderligere befæstet ved Giftermaalet med Comtesse Louise Sophie. Det fandt vel Sted imod Kongens Vilje, men Moderen Louise Augusta var stærk nok til i dette Tilfælde at overtale sin kongelige Broder.

* * *

Vi gør nu et Spring fra Tiden omkring 1815-20 til Midten af 1840'erne. Det andet Tidsbillede fra Augustenborg vil vi bygge op omkring en Mappe med *Tegninger*, der illustrerer Hoflivet paa og omkring Slottet lige før og efter Hertugens Sølvbryllup i 1845. Mappen indeholder over Hundrede Blade, af hvilke nogle enkelte Stykker er tegnede af Hertugens Døtre, men langt de fleste af Maleren Carl Hartmann, som i et Par Aar — vel i Egenskab af Hertugbørnenes Tegnelerer — havde Lejlighed til at færdes sammen med Familien og Hofkredsen. Emnerne for de tegnede Fremstillinger er næsten uden Undtagelse hentede fra Dagliglivet baade paa Augustenborg og Graasten, og Gengivelserne har et tydeligt Anstrøg af Satire af meget godmodig Art. Der er dertil ofte et saadant Liv og Humør over Skildringernes Form og Indhold, at man smittes af det og ligefrem føler sig som Deltager i Scenerne.

Men først et Par Ord om den Tid, der ligger mellem Stambogen og Mappen med Tegningerne, og om dens Indvirkning paa Hertugens Stilling.

Aldrig i vor Landsdels Historie er der sket Ting af saa indgribende Betydning som i disse 20-30 Aar.

Den sønderjydske Befolkning blev nu nationalt vakt, og alle Problemer vedrørende Sønderjyllands Forhold blev sat under Debat. Det er ikke her Stedet til at gaa ind paa denne Sag, udover at nævne et Par Træk, der særlig angaar Augustenborgerne. Den offentlige Drøftelse fandt som bekendt Sted paa Møderne i den nyoprettede raadgivende Stænderforsamling i Slesvig, hvor Hertugen havde faaet tildelt en arvelig Plads. Hans Indlæg i denne Forsamlings Møder viste hans ubestridelige Evner som Parlamentariker — Historikeren A. D. Jørgensen gaar saa vidt som at kalde ham »den første praktiske Politiker i stor Stil« i vort Land; men de afslørede ogsaa, at han fuldkommen manglede Forstaaelse for en Befolknings nationale Sindelag. Det blev skæbnesvangert. Imellem de Spørgsmaal, som blev Genstand for Drøftelser baade i Tale og Skrift, var selvfølgelig ogsaa Hertugdømmet Slesvigs Stilling i det danske Rige, derunder dets arveretslige Forhold. Derved foranledigedes

Hertugen til at fremsætte det Program, som Faderen havde nedfældet i »Memoiren« i sine sidste Leveaar. Det skete i et polemisk Skrift »Die Erbfolge in Schleswig Holstein«, der udkom i Halle 1837. Uden at de Synspunkter, der heri blev fremført, egentlig betegnede noget nyt, saa var deres Fremsættelse paa det Tidspunkt nok til, at Striden maatte føles som tilspidset. Resultatet blev da ogsaa, at Hertugen efterhaanden stillede sig helt paa Slesvigholstenernes Program, der fra i Begyndelsen at have betonet det politisk-liberale Synspunkt, tilsidst helt samlede sig om Arvekravene.

Modsætningen mellem Hertugen og den Befolkning, han boede midt iblandt, blev derved meget dyb, selv paa Als, hvor Christian August — til Forskel fra Broderen Prins Frederik af Nør — havde været almindelig afholdt. Men at ikke alle Traade dermed var bristet, viser den Kendsgerning, at endnu midt i 1840'erne var bl. a. Laurids Skau inde paa den Tanke at faa Christian August paa Tronen i Danmark. Trods alt bevaredes ogsaa endnu Forbindelsen med Kongehuset. Under et Ophold i København saa sent som 1846 blev begge Hertugens unge Sønner udnævnt til Oberstløjtnanter i den danske Hær.

* * *

Ligesom de citerede Stambogsblade fra Aarhundredets andet Aarti er Tegningerne fra 1844-46, hvoraf nogle Stykker gengives i dette Hæfte, fri for alle Antydninger af Konfliktstemninger. Et Par af dem skildrer Digteren H. C. Andersens Besøg paa Augustenborg og Graasten i 1844 og 1845. Vi kan lade ham selv fortælle derom (efter »Mit Livs Eventyr«):

»Hertuginde af Augustenborg, hvem jeg daglig saae og talte med i det kongelige Hjem, indbød mig paa det Naadigste og Hjerterligste at lægge min Vej hjem over Augustenborg og blive der nogle Dage. Selv Kongen og Dronningen gjentog det for mig.

Jeg rejste altsaa fra Føhr til Als, vist en af de smukkeste Øer i Østersøen, det lille Land er som en blomstrende Have; de frodige Korn- og Kløvermarker staae indhegnede med Nøddehækker og vilde Roser; ved Bønderhusene strækker sig store Æblehaver, Skov og Banker vexle; snart har man det aabne Hav med Angelens Skovhøjder, snart det smalle, en Flod lignende, lille Belt, og fra det smukke Slot strækker sig Haven ned til den bugtede Fjord. Jeg fandt den hjerteligste Modtagelse, fandt et smukt Familieliv; der taltes kun dansk og det med dansk Tunge, ikke en Tanke om de kommende onde, mørke Tider, der skulde opgaae, vaktet hos mig. Hele fjorten Dage, under Afvexling af Kjøretoure og Vandringer i den rige Natur, blev jeg der og begyndte paa Romanen »De to Baronesser«. — — Jeg saae da paa Augustenborg kun venlige, glade Mennesker, et lykkeligt Familieliv, fandt Alt saa dansk og syntes her hvilede en Fredens Aand over dette smukke Sted, og det var i Høsten 1844. — Hvor snart saa jeg ikke Alt anderledes! — — «

Og Aaret derefter skriver han om et Besøg paa Graasten Slot:

» — — Jeg kom saaledes nu for første Gang til det smukt beliggende Jagtslot Gravensteen, og blev som tidligere naadigt og hjerteligt modtagen. Intet mærkede jeg, der kunde støde dansk Sind og Hjerte, at de om Aftenen mellem andre Sange istemte »Schleswig-Holstein meerumschlungen« antog jeg betydningløst; i Familielivet taltes kun Dansk og der udtaltes og fremhævedes for mig, hvor dansk just Hertugen var, hvilken Uret Kjøbenhavnerne i deres fejlagtige Dom gjorde ham. Mindst anede jeg da, hvor snart Uveiret vilde bryde løs. — Jeg blev her hele fjorten Dage, det var som om disse vare en Forberedelse paa al den Lykke og Velsignelse, der skulde møde mig, naar jeg kom til Tydskland. Egnen ved Flensborg Fjord er unegtelig en af de meest maleriske i det Slesvigske, her er store Skove, bjergagtige Høider og altid Afvexling med den bugtede Fjord og de mange stille Ferskvandssøer. Selv Efteraarets svævende Taager gav Landskabet noget end mere malerisk, noget fremmed for Øboeren, der kun i mindre Maalestok seer hos sig en saadan Natur. Der var smukt ude, der var velsignet inde, og her i festlig og fyrstelig Overflødighed blev til et af Eventyrene, der skildrer Savn og Nød, »den lille Pige med Svovlstikkerne«. Udgiveren af en dansk Folkekalender sendte mig tre forskellige Træsnit og bad mig om jeg til et af disse vilde skrive ham en lille Historie og jeg valgte Billedet med den fattige lille Pige, der sidder med Svovlstikkerne i Forklædet og holder et Bundt i Haanden.

Med Indbydelse til oftere at vende tilbage til Gravensteen og Augustenborg forlod jeg det Sted, hvor jeg havde nydt lykkelige Dage, en tung blodig Tid skulde gaa op herover; jeg har ikke haft Hjerte til at see disse Egne igen — de sidste Toner der klang for mig derfra vare »Lotte ist todt!« — Prindsesserne af Augustenborg spillede den i ungdommelig Munterhed, Erindringen om hiin Tid og dens Efterklang er et smerteligt Echo. — »todt!« — »todt!«.

Carl Hartmanns Tegninger fra H. C. Andersens Besøg falder smukt sammen med hele denne Skildring. Men Digterens Indtryk fra Opholdet paa de augustenborgske Slotte maa dog vist nok betegnes som noget vel optimistiske set fra et dansk Synspunkt.

* * *

De fleste Tegninger skildrer muntre Scener fra Hjemlivet. Vi præsenteres her for hele den Kreds, der dagligt eller jævnligt færdedes ved det lille Hof. Først og fremmest selve Familien, foruden Hertugen og Hertuginen deres fem Børn, Døtrene Louise Auguste, Amalie og Henriette og Sønnerne Frederik og Christian; endvidere af og til Hertugens Broder, Prinsen af Nør, og hans Hustru, som var Søster til Hertuginen, samt Hertugens Fætter, Prins Voldemar. Dernæst det højere Hofpersonale og Huslærerne, som færdedes sammen med Familien. Der var Hertugens gode Ven, Baron von Ohlen, Hofchefen Kossel, Hofraaderne Barth og Prehn, Godsinspektøren ved Graasten m. v. Wilhelm

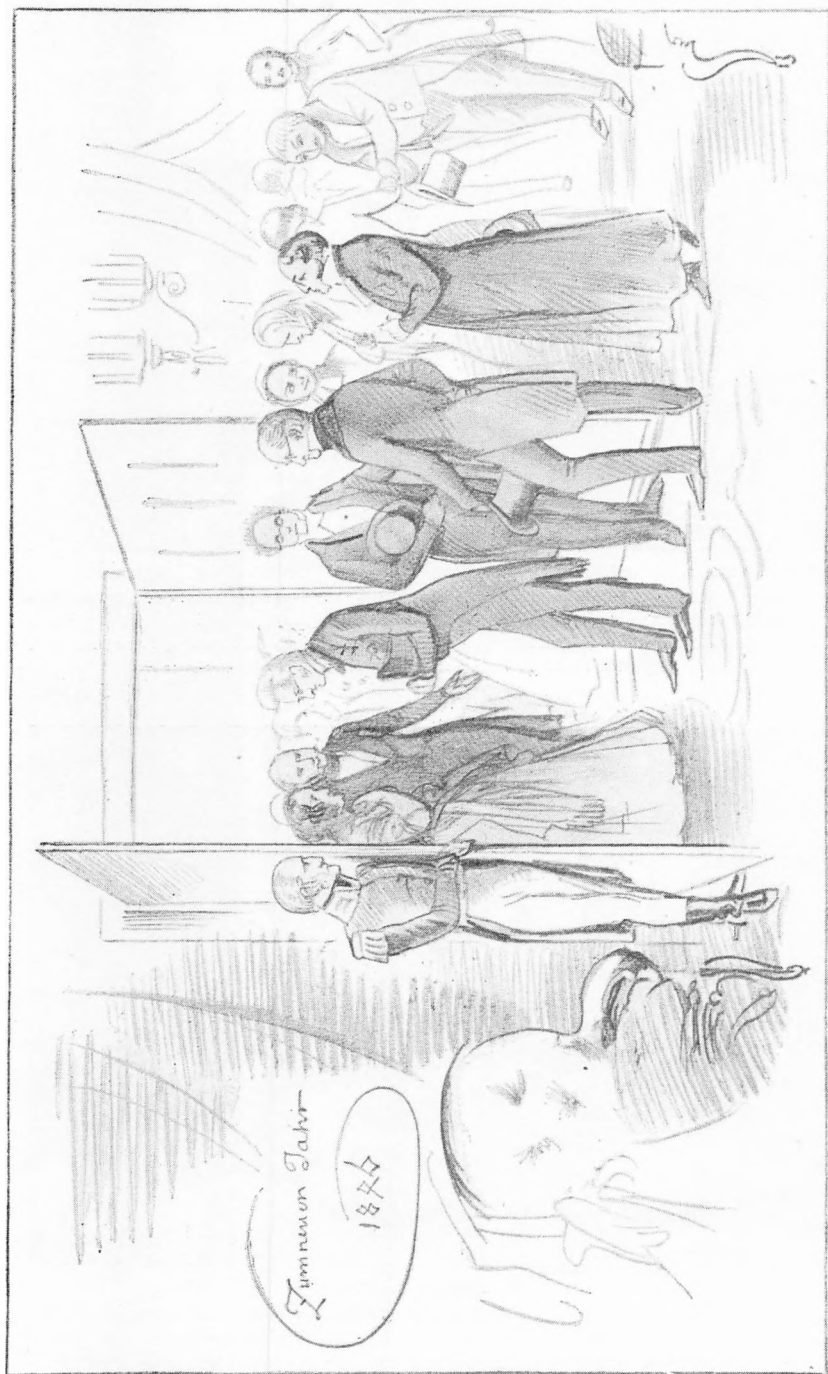


5. Digteren H. C. Andersen læser op for den augustenborgske Familie.
Fra venstre ses Hertug Christian August, Prinsesse Augusta, Prins Frederik (set bagfra), Hertuginde Louise Sophie, Prinsesse Amalie (med Ryggen til), to ubekendte Damer og yderst til højre H. C. Andersen.



7. En afbrudt Aftenkonversation.

Hertug Christian August i Natdragt og med et Lys i Hånden kommer ind ad Døren i Stuen. Omkring et rundt Bord med Lampe og Themaskine sidder Hertuginde i Sofaen, Prinsesse Amalie i en Lænestol, Prinsesse Auguste (med Ansigtet skjult i Hænderne), en ubekendt Dame og de to Huslærere, Mr. de Lasiana og Dr. Carl Steffensen. Paa Væggen et Helligurs Dameportræt.



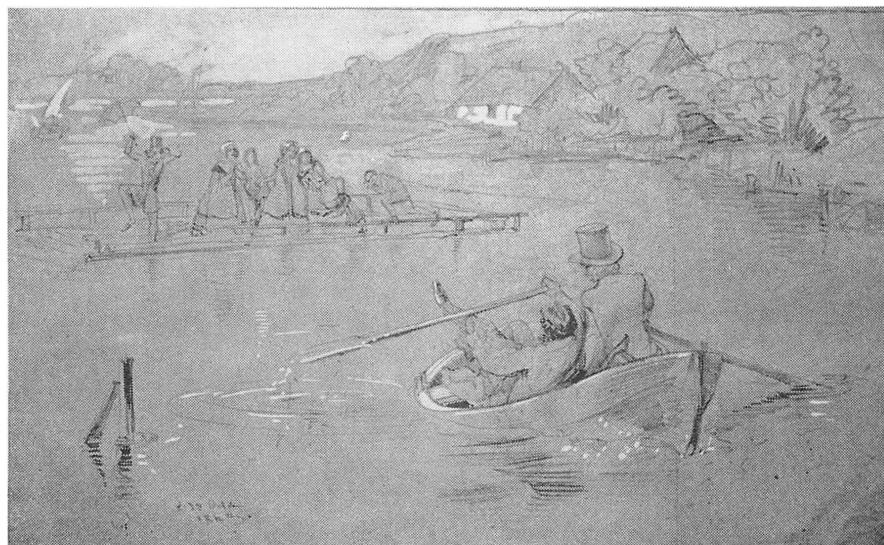
8. Nytaarselskab paa Augustenborg 1846.

I den af Livjæger Autzen aabnede Fløjder staar Hertugparret og tager mod Nytaarsgratulationer af Etatsraad, Amtsforvalter Manthey. Bag ham Justitsraad Langreuther, Borgmester i Sønderborg, derefter Nordborg-Herredsfogden, Dr. Momme Steffens og Ulkebøl-Præsten H. V. Krog-Meyer. I Baggrunden ses bl. a. Pastor Lorenzen fra Adelby og Teglværksejer, Agent Ditmar fra Graasten, hilsende paa en af Prinserne.



9. Medlemmer af Hertugfamilien til Guldbryllup hos en Smed paa Als.

Ved det lange Bord i den iille, lave Stue sidder Hertuginde bænket mellem Guldbrudeparret. Smeden, der ligesom „Smedinden“ er tydelig betaget af den højtidelige Situation, har rejst sig for at skaale med det høje Herskab, der foruden Hertuginde her bestaar af de tre Døtre og Prins Frederik. Flere Personer er kun ganske løst skitserede.



10. Ved Færgestedet.

Med den primitive Færge, der ved Hjælp af et Reb sløbes over af en Dreng, er Hertuginde Louise Sophie og de tre Prinsesser samt en Herre, der bestyrtet hopper og løfter sin Paraply ved Synet af den uheldige Roer i Baaden i Forgrunden. Det er Huslæreren Mr. de Lasiana, der falder bag over i Baaden. Ved hans Side ses Dr. Carl Steffensen.



11. Hertugfamilien med nogle af Stutterihestene foran Augustenborg Slot.

Fra venstre Prinsesse Amalie, Auguste og Henriette, Hertuginde Louise Sophie, Hertug Christian August samt Prinserne Frederik og Christian. Hestene føres frem af Rideknægtene under Staldmesterens Ledelse. I Baggrunden til venstre Slottet og til højre Fjorden.

Maleriet er udført af Albrecht Adam ca. 1835. Det findes nu paa Gisselfeld.

Befolkning fik Lejlighed til — foruden Væddeløbene — gennem Slot-
tets oplyste Vinduer at følge de store Fester, der holdtes i den Anled-
ning. Det hed at være til »Vinduesbal« paa Augustenborg.

Det afgjorte Tillidsforhold, der var mellem Hertugfamilien og Alsingerne, blev først helt brudt i Midten af 1840'erne, da der ved flere Lejligheder forefaldt aabenbare nationalpolitiske Demonstrationer paa Slottet. Efter at Kongen i 1846 havde udstedt »Det aabne Brev«, som gik lige imod Hertugens Opfattelse af Arveforholdene, tog Begivenhederne Fart, og 1848 fulgte det endelige Brud.

Igennem den Skildring, der her er givet paa Grundlag af saavel Stam-
bog som Tegninger, er vi blevet bekendt med en Side af det augusten-
borgske Hofliv, som syntes helt upaavirket af den nationale Strid. Vi
har ligesom aflagt et intimt Besøg paa Augustenborg og Graasten og
set, hvor megen hjemlig Hygge og Glæde ved Familielivet, der trivedes
her, inden den store Storm rigtig brød løs. Vi føler den dybe Kontrast og
kommer i Hu Ordene fra den samtidige alsiske Vise, »Hertugens Klage-
sang«:

*»Saa svandt, saa svandt de favre Hertugdage,
min Lykke, Rolighed med dem svandt hen — «*



12. Hertugfamilien ved Sølvbrylluppet 1845.

Under en Eg i Graasten ? Slotspark ses fra venstre Prins Christian, Prinsesserne
Henriette (foran) og Amalie, Hertuginde Louise Sophie, Hertug Christian August, Prin-
sesse Auguste og Prins Frederik. Akvarel, udført af Carl Hartmann. (Frederiksborg).

Den gensidige Landbo - Sygeforening

Vesterbrogade 15.

København V.



GEORG JENSEN

rustfrit Staal

GL. KONGEVEJ 96

ØSTERGADE 40

Nordisk Trikotagefabrik

Haderslev

ASMUS HANSEN

KOLONIAL- OG KORTEVARER
EN GROS

HADERSLEV

$\frac{A}{S}$ Sønderjysk Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

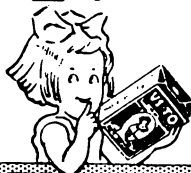
CARL FAABORG

Kolonial en gros

HADERSLEV

De renses let og skurer godt

med



VITO

Kraft Skurepulver

$\frac{A}{S}$ KAALUNDS SÆBEFABRIKER, KOLDING

Hotel „Strand“

Sønderborg

Ny Veranda

Bedste Udsigt til Slot og Vand,
SOLISTKONCERT
hver Eftermiddag og Aften.

VÆVESKOLEN

„ASKOVHUS“

Vævestuen „Askovhus“
Sønderborg

I. C. Henningsen

Sølvsmed

Forretning for Bordsølv.
Haderslev - Tlf. 403

SØNDERBORG

Andels Svineslagteri

Telefon 192 - 193

Taler De om Kaffe kommer De
ikke uden om

Chr. P. Hansen's

Kaffe-Erstatning

bedst! **1,35 pr. $\frac{1}{2}$ kg** billigst

Købmagegade 55
P. Hvitfeldtsstræde 4 **C. 5242**

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for
Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjysk
Maanedsskrift“

Historisk Samfund for Sønderjylland

udgiver „Sønderjydske Aarbøger“ III. Række, og „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Bestyrelsen er f. T. Amtslæge Dr. med. *Lausten-Thomsen*, Tønder (Formand), Arkivar *J. Hvidtfeldt*, Aabenraa (Sekretær), Museumsinspektør *Neumann*, Haderslev (Kasserer), Sparekassedir. *Nis Nissen*, Nørborg, Seminarielærer *Cl. Eskildsen*, Tønder, Højskoleforstander *Hans Lund*, Rødding, Museumsdirektør Dr. phil. *Mackeprang*, København, Pastor *H. F. Petersen*, Flensborg, Sognepræst *Hejselbjerg-Paulsen*, Skrydstrup og som Æresmedlem Frimenighedspræst *Thade Petersen*, Haderslev.

Formand, Sekretær og Kasserer danner Forretningsudvalg.

Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Aarbøger“ består af *Lausten-Thomsen*, *Hans Lund* og *Johan Hvidtfeldt*. *Lausten-Thomsen* og *Cl. Eskildsen* danner Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Medlemsbidraget er 5 Kroner aarlig eller mindst 100 Kr. én Gang for alle. Medlemmerne modtager „Sønderjydske Aarbøger“ gratis. „Sønderjydske Maanedsskrift“ kan bestilles hos Posten og koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt. I Boghandelen eller bestilt hos *Cl. Eskildsen* koster det 1 Kr. 50 Øre frit tilsendt. Indmeldelser i Historisk Samfund modtages af alle Bestyrelsesmedlemmer. *Oprævningen af Medlemsbidraget* sker ved Tilsendelsen af 1. Halvbind af Aarbøgerne.

Ældre Aargange af „Sønderjydske Aarbøger“ kan, for saa vidt de haves, faas mod Betaling af tilsvarende Medlemsbidrag: 5 Kr. for en hel Aargang, 2 Kr. 50 Øre for et Halvbind + Porto.

Ogsaa *Festskriftet til H. P. Hanssen* faas af Medlemmerne for 5 Kr. + Porto, saa vidt Oplaget rækker.

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Dansk Eternit-Fabrik A/S

Aalborg — Telefon 4800

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

A/S Allerups nye Maskinfabrik

Odense

Kedler, Jernkonstruktioner.

HANS KNUDSENS JERN- & STAALFORRETNING A/S

SØNDERBORG

Telef. 2040 — 4 Linier

Maalerfabriken **METRO** — Aarhus — Danmark

Manometre, Termometre m. m.

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Brdr. Hillers

Sjællands Jern- & Staalforretning

Telefon 1605 (8 Linier)

Slagelse

Højskolehjemmets Hotel

Svendborg

Overfor Banegaarden - Telf. 743

M. Jensen og M. Andersen.



VEJLE STØBEGODS



C. M. Hess' Fabriker A/S

A/S Havnemøllen

Aalborg

Reserveret

S. S. V.

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

Hareskov Kuranstalt ved København

Bagsværd St., Tlf. Bagsværd 348

Specialist i intern. Medicin: *Otto Jul Nielsen.*

Patienter og Rekonvalecenter efter alle Sygdomme modtages (ikke Tuberkulose eller Sindssygdomme). Electrocardiografi, Finsenslys, Diathermi, Kortbølge, Massage og med. Bade. Diæter og Affødning. Hyggelige og hjemlige Forhold. Rimelige Priser. Ingen Drikkepenge (undt. Portieren). Prospekt sendes

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

KURANSTALTE
Gl. Skovridergaard V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG^{NV} FORLANG
PROSPEKT

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN



Adda

Korsetterne virker slankende,
sidder eminent og er beha-
gelige i Brug.

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

A/S **P. SCHOU & CO.**

TRÆLASHANDEL

Kolding

(Grundl. 1840)



A. Schjøth

Rør & Sanitet

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

